

ชุมชนตำบลแม่ทา

อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย
RECOFTC - The Center for People and Forests, Thailand

“คนท้องถิ่น คือ กุญแจที่สำคัญ สู่ป่าที่สมบูรณ์”

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า

RECOFTC-The Center for People and Forests

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า - รีคอฟท์ (RECOFTC) ก่อตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2530 เป็นองค์กรที่มีลักษณะเฉพาะและมีความสำคัญในแวดวงของงานด้านวนศาสตร์ชุมชนและยังเป็นองค์กรความร่วมมือในระดับประเทศที่ไม่แสวงหาผลกำไร เป็นองค์กรที่มีความเชี่ยวชาญในการเสริมสร้างศักยภาพด้านวนศาสตร์ชุมชนและการพัฒนาการจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน รีคอฟท์ดำเนินงานโดยความร่วมมือกับเครือข่ายยุทธศาสตร์และภาคีพันธมิตรซึ่งรวมถึง ภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน องค์กรภาคประชาสังคม ภาคธุรกิจ ชุมชนท้องถิ่น รวมถึงสถาบันวิจัยและสถาบันการศึกษาทั้งในระดับประเทศและภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก ด้วยประสบการณ์ในระดับนานาชาติที่มากกว่า 20 ปี ภายใต้แนวทางที่หลากหลายในการเสริมสร้างศักยภาพที่ครอบคลุมถึงการวิเคราะห์และศึกษาวิจัย การสร้างพื้นที่สาธิต และจัดทำเอกสารด้านการฝึกอบรม โดยเป็นองค์กรที่ร่วมสร้างนวัตกรรมเพื่อแก้ปัญหาทางวนศาสตร์เพื่อคนกับป่า บนหลักการในสิทธิที่เข้มแข็ง มีธรรมาภิบาล และการแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม

วิสัยทัศน์

ชุมชนท้องถิ่นในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

ภารกิจ

เสริมสร้างศักยภาพความสามารถในทุกกระดับเพื่อหนุนช่วยและสนับสนุนคนในภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกในการพัฒนาป่าชุมชนและการจัดการทรัพยากรป่าไม้เพื่อผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจ-สังคมและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม

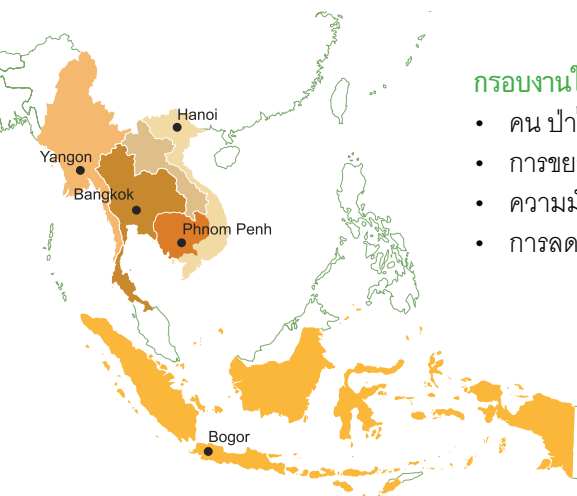
กรอบงานในการทำงาน

- คน ป่าไม้ ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- การขยายงานป่าชุมชนและการจัดการป่าอย่างยั่งยืน
- ความมั่นคงทางเศรษฐกิจและวิถีชีวิตท้องถิ่น
- การลดปัญหาความขัดแย้งด้านป่าไม้

เราทำงานที่ไหนบ้าง

ครอบคลุมภูมิภาคเอเชียแปซิฟิก โดยมีแผนงานระดับประเทศ ใน 5 ประเทศ คือ

- ประเทศไทย
- ประเทศกัมพูชา
- ประเทศเวียดนาม
- ประเทศอินโดนีเซีย
- ประเทศพม่า

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย

RECOFTC – The Center for People and Forests, Thailand

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย หรือ รีคอฟ-ประเทศไทย (RECOFTC-Thailand) ได้รับการพัฒนาขึ้นในปี พ.ศ. 2536 จากโครงการที่มีการทำงานในพื้นที่และเน้นงานวิจัยเป็นหลัก ภายใต้การดำเนินงานของศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า (RECOFTC) โดยมีเป้าหมายเพื่อสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาองค์ความรู้ที่เป็นประโยชน์กับการขับเคลื่อนงานด้านป่ากับชุมชน ทั้งในระดับพื้นที่และระดับนโยบาย โดยดำเนินงานในประเด็นคนกับป่า ภายใต้ความเปลี่ยนแปลงทางสภาพภูมิอากาศ การเสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้องค์กรชุมชน ผู้จัดการป่า และผู้ปฏิบัติงาน ทั้งรัฐและองค์กรพัฒนาเอกชน และองค์กรชุมชน ให้สามารถจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ที่ชุมชนดูแลจัดการได้อย่างยั่งยืน และการส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชน-ประเทศไทย เพื่อการขยายแนวคิดป่าชุมชนและการจัดการป่าอย่างยั่งยืนผ่านกระบวนการ วิจัยเชิงปฏิบัติการ การฝึกอบรมหลักสูตรต่างๆ การจัดเวทีประชุมและสัมมนาระดับท้องถิ่นและระดับชาติร่วมกับองค์กรและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งให้ความสำคัญกับเยาวชน ในฐานะที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในการสร้าง ความยั่งยืนแก่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในทุกๆ ระดับ โดยงานที่ผ่านมาก็คือการส่งเสริมผู้นำสนับสนุนองค์กรชุมชน และเครือข่ายเยาวชนเพื่อสานต่อเจตนารมณ์ของชุมชนที่เกี่ยวข้องกับการอนุรักษ์และจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่เป้าหมายตามภูมิภาคต่างๆ

วิสัยทัศน์

ชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้ที่มีความเป็นธรรมและเกิดความยั่งยืนทางระบบนิเวศ

เป้าหมาย

เกิดความมั่นคงของวิถีชีวิตและระบบนิเวศสำหรับชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยคำนึงถึงสิทธิชุมชน วัฒนธรรมและองค์ความรู้ท้องถิ่น ในการจัดการภูมินิเวศป่าไม้อย่างมีส่วนร่วมและมีประสิทธิภาพ ภายใต้การสนับสนุนของภาครัฐและระบบกฎหมาย

กรอบงานและกิจกรรม

- **คนกับป่า ภายใต้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ:** ให้ความสำคัญต่อชุมชนและภาคป่าไม้ในการปรับตัวและการสร้างมาตรการการรับมือกับความเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- **เสริมสร้างศักยภาพความเข้มแข็งให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย, องค์กรและผู้นำชุมชน:** ให้สามารถจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า ในพื้นที่ที่ชุมชนดูแลได้อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน
- **ส่งเสริมและสนับสนุนเครือข่ายป่าชุมชนในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ:** เพื่อการขยายแนวคิดป่าชุมชนรวมถึงการยกระดับเพื่อนำไปสู่การข้อเสนอเชิงนโยบายเพื่อการสนับสนุนจัดการป่าอย่างยั่งยืน

ชุมชนตำบลแม่ทา

อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

1. ประวัติชุมชน

ชุมชนในตำบลแม่ทาเป็นชุมชนเก่าแก่อายุมากกว่า 300 ปี จากประวัติศาสตร์ของชุมชนสันนิษฐานว่าผู้ก่อตั้งชุมชนในระยะเริ่มแรกเป็นผู้คนที่อพยพหนีสงครามระหว่างไทยและพม่า และหลังจากนั้นมีชนเผ่าต่างๆ อพยพเข้ามาอยู่อาศัยเพิ่มเติมในราวปี พ.ศ. 2333 อาทิ ชนเผ่าลี้ระชนคองอพยพมาจากเมืองเชียงใหม่เนื่องจากหนีภัยสงคราม ชนเผ่าเชียงแสนอพยพมาจากตอนเหนือของเชียงใหม่เนื่องจากภัยแล้ง นอกจากนี้ยังมีชนเผ่าละกอน (ลำปาง) ชนเผ่ายองและขมุ (เขมร) เป็นกลุ่มที่เข้ามาช่วงหลังสุดเพื่อรับจ้างตัดไม้ ตั้งรกรากอยู่ที่ตำบลแม่ทาโดยตั้งบ้านเรือนอยู่ริมฝั่งน้ำแม่ทาตลอดสายและสืบลูกหลานมาจนถึงปัจจุบันนี้

ในช่วงที่เปิดให้มีการสัมปทานไม้บริเวณป่าขุนน้ำแม่ทาตั้งแต่ก่อตั้งชุมชนแม่ทาได้เผชิญกับสภาวะของความยากแค้นจากการที่ทรัพยากรป่าไม้โดยรอบชุมชนถูกทำลายลงอย่างต่อเนื่อง (ตั้งแต่ปีพ.ศ.2400 เป็นต้นมา) จากนั้นชุมชนได้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ผลกระทบและสร้างแนวทางการแก้ปัญหาทั้งเรื่องการจัดการทรัพยากรและวิถีชีวิตตั้งแต่ปี พ.ศ. 2529 จนปัจจุบันแม่ทาได้กลายเป็นชุมชนต้นแบบที่สำคัญในด้านการจัดการทรัพยากร ดิน น้ำ ป่า โดยชุมชนการรวมกลุ่มอาชีพ และการทำเกษตรกรรมยั่งยืน แกนนำของชุมชนแม่ทาหลาย ๆ ท่านถือเป็นแกนนำขับเคลื่อนนโยบายหลาย ๆ ด้านของประเทศ เช่น พระราชบัญญัติป่าชุมชน, นโยบายเรื่องการจัดการลุ่มน้ำ และเกษตรยั่งยืน

ปัจจุบันการสร้างรูปธรรมการจัดการทรัพยากรของแม่ทาได้เริ่มขยายสู่ตำบลข้างเคียง ผ่านการดำเนินงานของเครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำทาตอนบนภายใต้การสนับสนุนกระบวนการอย่างแข็งขันขององค์การบริหารส่วนตำบล นอกจากนี้กระบวนการเรียนรู้อย่างไม่หยุดนิ่งขององค์กรต่างๆ ภายในชุมชนแม่ทาเองนำไปสู่การก่อเกิดสถาบันพัฒนาทรัพยากรและเกษตรกรรมยั่งยืนที่ตั้งขึ้นโดยชุมชนเพื่อเชื่อมโยงยุทธศาสตร์และแนวทางการทำงานให้เป็นองค์รวมและมีความยั่งยืนมากขึ้น

2. ลักษณะทางกายภาพ

ตำบลแม่ทามีขอบเขตการปกครองครอบคลุม 7 หมู่บ้าน คือ หมู่ 1 บ้านท่าม่อน หมู่ 2 บ้านท่าข้าม หมู่ 3 บ้านค้อกลาง หมู่ 4 บ้านห้วยทราย หมู่ 5 บ้านป่าน้อด หมู่ 6 บ้านทาตอนชัย และหมู่ 7 บ้านใหม่ดอนชัย อยู่ในพื้นที่อำเภอแม่ออน จังหวัดเชียงใหม่ โดยมีพื้นที่ทั้งหมด ประมาณ 72,794 ไร่ หรือประมาณ 116.47 ตารางกิโลเมตร

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลทาเหนือ อำเภอแม่ออน และตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

ทิศใต้ ติดต่อกับ ตำบลทาปลาตึก อำเภอแม่ทา และตำบลมะเขือแจ้ อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลทุ่งกว่า อำเภอเมืองปานและตำบลบ้านคำ อำเภอเมือง จังหวัดลำปาง

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบ้านธิ อำเภอบ้านธิ จังหวัดลำพูน

พื้นที่ประมาณ 80 เปอร์เซ็นต์ (58,330 ไร่) ของตำบลมีสภาพเป็นภูเขาที่มีความสูงจากระดับน้ำทะเลระหว่าง 500-1,200 เมตร ประกอบด้วยป่า 3 ประเภทคือ ป่าดิบแล้ง เต็งรัง และป่าเบญจพรรณ ที่มีไม้สักและไม้หลายชนิดขึ้นปะปน พื้นที่ป่าชุมชนที่เป็นป่าใช้สอยอยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติป่าขุนแม่ทา ส่วนพื้นที่ป่าชุมชนอนุรักษ์บางส่วนอยู่ในเขตเตรียมประกาศเป็นอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้

พื้นที่ราบเพื่อทำการเกษตรมีน้อย โดยทั้งตำบลมีพื้นที่เพื่ออยู่อาศัยเพียง 5 เปอร์เซ็นต์ (3,687.5 ไร่) และทำเกษตรกรรม 15 เปอร์เซ็นต์ (10,776.5 ไร่) เฉลี่ยครัวเรือนละ 3 ไร่ พื้นที่ทำการเกษตรแบ่งเป็นพื้นที่มีเอกสารสิทธิ์ชัดเจน และพื้นที่ทำกินในเขตป่า ซึ่งยังต้องมีกระบวนการพิสูจน์สิทธิ์ ซึ่งปัจจุบันอยู่ระหว่างการขับเคลื่อนเรื่องโฉนดชุมชน และการออกหนังสือรับรองสิทธิชุมชนตำบลแม่ทาให้กับผู้ที่ทำกินในเขตป่าซึ่งได้รับการพิสูจน์สิทธิ์แล้วจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา เพื่อสร้างความมั่นคงในที่ดินให้กับชุมชนและร่วมเป็นแนวร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืน

ลำห้วยสำคัญที่ไหลพาดผ่านตำบลแม่ทาและหล่อเลี้ยงชุมชนมาเนิ่นนานคือลำน้ำแม่ทา โดยมีลำน้ำสาขาที่สำคัญคือ ห้วยแม่บอน, ห้วยน้ำซุ่น, ห้วยแม่ปังกา และห้วยแม่เลาะ ลำน้ำแม่ทานี้จะไหลผ่านตำบลทาเหนือ ตำบลแม่ทา ตำบลทาปลาดุก ผ่านเขตจังหวัดลำพูน และไหลลงสู่มแม่น้ำปิง รวมระยะทางประมาณ 95 กิโลเมตร

3. ลักษณะทางเศรษฐกิจ-สังคม และวัฒนธรรม

3.1 ประชากร กลุ่มฐานะ และอาชีพ

ประชากรรวมทั้งตำบลมีประมาณ 1,497 ครัวเรือน มีจำนวนประชากรรวมทั้งสิ้น 4,754 คน¹ เป็นชาย 2,406 คน หญิง 2,348 คน

ประชากรส่วนใหญ่ร้อยละ 80² ประกอบอาชีพทำการเกษตร ได้แก่ ทำนา ทำสวนและทำไร่ ชาวบ้านจะทำนาปีละครั้ง การทำไร่ส่วนใหญ่เป็นไร่ข้าวโพดฝักอ่อน โดยจะทำส่งโรงงานปีละ 5 ครั้ง คือช่วงหน้าฝน 2 ครั้งในฤดูร้อน และหน้าแล้ง 3 ครั้งในที่ลุ่ม การทำสวน เช่น ปลูกลำไย, มะม่วง, กัลยัย, มะขาม และขนุน โดยเป็นการปลูกไว้เพื่อบริโภคและแปรรูปขาย ชาวบ้าน

1 ข้อมูลจำนวนประชากรจากฐานข้อมูลโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล บ้านห้วยทราย, 1 มีนาคม 2555

2 ข้อมูลจากองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา, 2553

จำนวนหนึ่งทำการเกษตรอินทรีย์ที่เน้นการพึ่งตนเองและไม่มีการใช้สารเคมีทุกขั้นตอน โดยมีการรวมกลุ่มภายใต้สหกรณ์การเกษตรแม่ทา นอกจากนี้ชาวบ้านยังนิยมเลี้ยงวัวขุน วัวนมและวัวพื้นบ้าน งานหัตถกรรม มีชาวบ้านส่วนหนึ่งตัดไม้ไผ่จากป่าใช้สอยมาสานตะกร้าและพัดขาย หลังฤดูเพาะปลูก งานนอกภาคเกษตรของชุมชน ได้แก่ การรับจ้างในโรงงานอุตสาหกรรมในพื้นที่จังหวัดลำพูน งานก่อสร้างในเขตอำเภอใกล้เคียงและรับจ้างทั่วไป คิดเป็นร้อยละ 15 ของประชากรที่เหลือร้อยละ 4 ประกอบอาชีพค้าขาย และร้อยละ 1 ประกอบอาชีพรับราชการ

3.2 แหล่งพลังงาน และ แหล่งน้ำในชุมชน

ทุกหลังคาเรือนมีไฟฟ้าใช้ มีอ่างเก็บน้ำ 2 แห่ง ประปาภูเขาหมู่บ้านละ 1 แห่ง รวม 7 แห่ง ประปาหมู่บ้าน 3 แห่ง นอกจากนี้ชุมชนยังได้จัดตั้ง “โรงน้ำดื่มแม่ทาทิพย์” เพื่อผลิตน้ำดื่มที่มีคุณภาพ และสะอาดปลอดภัยให้กับคนในชุมชนได้บริโภค

ด้านพลังงานทางเลือกมีจุดเรียนรู้ป่อแก๊สชีวภาพระดับครัวเรือนจักรยานปั่นน้ำเพื่อทดแทนการใช้น้ำมันและไฟฟ้า รวมทั้งการใช้เตาชีวมวลระดับครัวเรือนแบบใช้แกลบและแบบใช้ฟืน

3.3 การใช้ประโยชน์และการถือครองที่ดิน

พื้นที่ตำบลแม่ทามีประมาณ 72,794 ไร่ หรือประมาณ 116.47 ตารางกิโลเมตร การใช้ประโยชน์ที่ดินของตำบลแม่ทา แบ่งเป็น 1) พื้นที่ทำการเกษตร จำนวน 10,776.5 ไร่ (15 เปอร์เซ็นต์) 2) พื้นที่อยู่อาศัย จำนวน 3,687.5 ไร่ (5 เปอร์เซ็นต์) 3) พื้นที่ป่าชุมชน จำนวน 58,330 ไร่ (80 เปอร์เซ็นต์) โดยแบ่งเป็นพื้นที่ป่าใช้สอย จำนวน 23,601 ไร่ และพื้นที่ป่าอนุรักษ์ จำนวน 34,729 ไร่อยู่ในเขตป่าสงวนแห่งชาติขุนแม่ทา และเขตเตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้

สำหรับพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำการเกษตร มีเอกสารสิทธิ์ถูกต้องชัดเจน จำนวน 2,314 แปลง จำนวน 5,294 ไร่ และไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน 3,420 แปลง จำนวน 9,170 ไร่ รวมทั้งสิ้น 5,992 แปลง จำนวน 14,464 ไร่ โดยแนวทางแก้ไขปัญหาที่ดินทำการเกษตรที่ไม่มีเอกสารสิทธิ์นั้น องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาและองค์กรภาคีได้ร่วมกันขับเคลื่อนเรียกร้องเรื่องโฉนดชุมชน นอกจากนี้ทางองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทายังได้เริ่มออกหนังสือรับรองสิทธิชุมชนการจัดการที่ดินโดยชุมชนให้กับชาวบ้านที่ได้รับการพิสูจน์สิทธิ์ในที่ดินทำกินเพื่อสร้างความมั่นใจและความมั่นคงในที่ดินทำกิน นอกจากนี้ยังมีแผนการดำเนินงานที่จะจัดตั้งธนาคาร ที่ดินเพื่อป้องกันปัญหาที่ดินหลุดมือ อีกทั้งยังส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ให้กับชุมชน รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลการใช้ประโยชน์ที่ดินครอบคลุมทั้งตำบลแม่ทาเพื่อใช้เป็นฐานข้อมูลในการตรวจสอบพิสูจน์สิทธิ์ให้กับชุมชนและเพื่อการจัดการชุมชนอย่างยั่งยืนต่อไป

3.4 รายได้และรายจ่ายครัวเรือน

ชาวบ้านมีรายได้เฉลี่ยปีละ 36,726 บาทต่อครัวเรือน³ รายจ่ายเฉลี่ยปีละ 63,799 บาทต่อครัวเรือน จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชาวบ้านในตำบลแม่ทามีรายจ่ายมากกว่ารายได้ซึ่งรายจ่ายส่วนใหญ่มาจากค่าอาหารและต้นทุนในการทำการเกษตร แต่รายได้ดังกล่าวยังไม่รวมแหล่งรายได้ที่ไม่เป็นตัวเงินและรายได้เพิ่มจากผลผลิตจากป่า นอกจากนี้ชุมชนยังได้รวมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวด้วยการมีร้านค้าชุมชนทำให้มีสินค้าในราคายุติธรรมและเป็นกลไกตรึงราคาสินค้าในตำบล สหกรณ์การเกษตรยั่งยืนแม่ทาที่สนับสนุนสมาชิก ในรูปแบบของแหล่งเงินทุนดอกเบี้ยต่ำ การต่อรองราคาผลผลิตกับพ่อค้าคนกลาง และปัจจุบันองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาได้สนับสนุนให้ชาวบ้านแต่ละครัวเรือนมีการจัดทำบัญชีรายรับ-รายจ่าย เพื่อสำรวจการใช้จ่ายของครัวเรือนให้เกิดการลดรายจ่าย เพิ่มเงินออม

3.5 การออมและภาวะหนี้สิน

ชาวบ้านมีเงินออมเฉลี่ยปีละ 3,679 บาทต่อครัวเรือน และมีหนี้สินเฉลี่ยปีละ 2,544 บาทต่อครัวเรือน โดยในปี.ศ. 2546 ได้มีการจัดตั้งธนาคารชุมชนบ้านห้วยทรายขึ้นภายใต้ความต้องการลดภาวะหนี้สินของชาวบ้าน ปัญหาอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ทั้งเงินกู้ในระบบและเงินกู้นอกระบบที่มีความต้องการแตกต่างกัน เงินกู้ในระบบที่มีอัตราดอกเบี้ยถูกกว่าเงินกู้นอกระบบ แต่ชาวบ้านเข้าถึงได้ยากและมีข้อจำกัดหลายอย่าง ธนาคารชุมชนบ้านห้วยทรายจึงเป็นสถาบันการเงินที่เกิดขึ้นจากความต้องการของชุมชน ทำหน้าที่ส่งเสริมการออม และลดภาวะหนี้สินสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชน อีกทั้งยังนำผลกำไรที่ได้กลับมาพัฒนาชุมชน สร้างความยั่งยืนของการเป็นชุมชนพึ่งตนเอง

แหล่งกั๊ยืมเงินในชุมชน ได้แก่ ธนาคารชุมชนบ้านห้วยทราย สหกรณ์การเกษตรยั่งยืนแม่ทา กองทุนหมู่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ เป็นแหล่งกั๊ยืมเงินดอกเบี้ยต่ำที่มีเงื่อนไขให้สมาชิกต้องออมเงินไว้ก่อนจึงจะกั๊ยืมเงิน ได้ นอกจากนี้ยังมีกองทุนสุขภาพตำบลแม่ทา ซึ่งเป็นสวัสดิการด้านการรักษาพยาบาลให้กับสมาชิกในชุมชน นับเป็นการเพิ่มคุณภาพชีวิตที่ดีให้กับคนในชุมชน

3.6 กลุ่มองค์กรที่สำคัญในชุมชน

การรวมกลุ่มทางสังคมตามวิถีดั้งเดิมของชุมชน เช่น กลุ่มเหมืองฝาย ซึ่งจะมีผู้นำทางธรรมชาติ คือ แก่เหมือง, แก่ฝาย กลุ่มหมอมืองเป็นกลุ่มผู้รู้ ด้านยาสมุนไพรและการรักษาโรค ส่วนผู้นำทางพิธีกรรมอื่นๆ ได้แก่ แก้ววัด, หมอมผี เป็นต้น กลุ่มองค์กรที่รวมตัวกันเพื่อทำหน้าที่

³ ข้อมูลจากรายงานสรุปรายรับ-รายจ่าย จากบัญชีครัวเรือน พ.ศ. 2554 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา

เฉพาะอย่าง คือ กลุ่มสหกรณ์การเกษตรยั่งยืน กลุ่มออมทรัพย์ ธนาคารข้าว กลุ่มไร่นาสวนผสม กลุ่มปุ๋ย กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มเยาวชน กลุ่มปลูกข้าวโพด ธนาคารวัว-ควาย เครือข่ายการจัดการทรัพยากร เป็นต้น

3.7 ประเพณีวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนท้องถิ่น

ถึงแม้ว่าจะมีคนหลากหลายชาติพันธุ์เข้ามาอยู่อาศัยในชุมชนแม่ทา แต่ได้เกิดการผสมผสานจนเป็นวัฒนธรรมที่กลมกลืนประเพณีและงานพิธีกรรมที่ชุมชนถือปฏิบัติมานาน ซึ่งผสมผสานความเชื่อแบบชาวพุทธและพราหมณ์ และช่วยดำรงสืบทอดความผูกพันของคนในชุมชนด้วยตนเอง รวมทั้งความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ การขึ้นดาวตงสี่ (ชุนนุเมทเวดา), พิธีสืบชะตาต่างๆ เช่น การเรียกขวัญ(ฮ่องขวัญ), การเลี้ยงผีขุนน้ำ, การเลี้ยงผีฝาย, การเลี้ยงผีต้นตระกูล เป็นต้น ประเพณีอื่นๆ คือ ประเพณีสงกรานต์, การตานก๋วยสลาก, ประเพณียี่เป็ง, การแห่ซ้อฟ้า และการฉลองปอยหลวง

4. การจัดการทรัพยากรธรรมชาติของชุมชน

4.1 พัฒนาการในการจัดการ

พ.ศ. 2400 - 2500

- รัฐประกาศพื้นที่ป่าเป็นป่าสงวนแห่งชาติขุนเขา
- รัฐเปิดให้มีการสัมปทานไม้สัก ไม้หอม หน่อไฟ และไม้พื้นโรงบ่มใบยาสูบ โดยชุมชนได้ร้องขอบริษัททำไม้ให้งดเว้นการตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำห้วยแม่บอน
- ชาวบ้านเปลี่ยนจากการปลูกถั่วลิสงมาเป็นยาสูบ และใช้สารเคมีมากขึ้น

พ.ศ. 2500 – 2530

- ชุมชนยังมีการจัดการป่าตามวิถีวัฒนธรรมและความเชื่อ มีรูปแบบการจัดการน้ำภายใต้ระบบเหมืองฝาย
- มีการส่งเสริมให้ปลูกข้าวโพดฝักอ่อนในพื้นที่ ทำให้เกิดการบุกรุกป่าเพื่อถือครองพื้นที่ทำการเกษตรมากขึ้น
- มีการสร้างโรงบ่มในชุมชน ทำให้ต้องตัดไม้จากป่ามากขึ้นเพื่อเป็นเชื้อเพลิง

พ.ศ. 2530 - 2537

- มีการเตรียมประกาศอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้
- ชาวบ้านและกรรมการหมู่บ้านเริ่มพูดคุยถึงปัญหาความแห้งแล้งและต้องการดูแลป่า มีการตั้งคณะกรรมการป่าของตำบลและหมู่บ้าน และกฎระเบียบในการดูแลและใช้ประโยชน์จากป่า โดยการสนับสนุนกระบวนการของมูลนิธิพัฒนาภาคเหนือ

- เข้าร่วมกับกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรรมภาคเหนือ เพื่อผลักดันนโยบาย

พ.ศ.2540

- ชุมชนสร้างเวทีต่อรองเรื่องแนวเขตกับอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ซึ่งเตรียมประกาศผ่านเวทีประชาพิจารณ์ โดยเฉพาะเรื่องพื้นที่ทำกินและพื้นที่ป่าใช้สอย อุทยานฯ ยอมรับ แต่ยังไม่ยินยอมยุติอย่างเป็นทางการ

พ.ศ.2546

- มีการทบทวนประสบการณ์การทำงาน 10 ปี และตั้ง “เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติตำบลแม่ทา”

พ.ศ. 2547

- ขยายการทำงานครอบคลุมตำบลทาเหนือโดยได้รับเงินทุนสนับสนุนการดำเนินงานจาก UNDP เป็นระยะเวลา 2 ปี และดำเนินงานภายใต้ “เครือข่ายการจัดการทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำทา (ตอนบน)”

พ.ศ. 2550

- อบต. แม่ทา ออกข้อบัญญัติเรื่องป่าชุมชน

พ.ศ. 2551

- ได้รับงบประมาณสนับสนุนกิจกรรมการดูแลจัดการป่าชุมชนจาก อบต.แม่ทา โดยระบุเป็นแผนกิจกรรมประจำปีของอบต.แม่ทา ตั้งแต่นั้นจนถึงปัจจุบัน
- มีการใช้ระบบ GPS ในการจัดการเขตป่า
- จัดตั้งกองทุนเพื่อการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทา

พ.ศ. 2553

- ตำบลแม่ทาได้รับคัดเลือกเป็น 1 ใน 30 พื้นที่นำร่องโครงการโฉนดชุมชน เพื่อแก้ไขปัญหาที่ดินทำกินในเขตป่า

พ.ศ. 2555

- อบต.แม่ทา ออกหนังสือรับรองสิทธิชุมชน การจัดการที่ดิน เพื่อรับรองสิทธิในที่ดินทำกินให้กับชาวบ้านที่อยู่ภายในเขตป่า และผลักดันสู่ระดับนโยบาย

4.2 กลุ่มองค์กรและแนวทางในการจัดการทรัพยากร

ปัจจุบันแต่ละหมู่บ้านจะมีคณะกรรมการป่าชุมชน 15-20 คน โดยมีโครงสร้าง คือ ประธาน รองประธาน เลขานุการ เหรัญญิก และกรรมการ กรรมการป่าจะมีบทบาทหลักในการประสานงานรณรงค์สร้างจิตสำนึกให้คนในชุมชน และการพิจารณาอนุมัติเมื่อมีการขอใช้ไม้ใน

ป่าโดยจะมีแบบฟอร์มให้เขียนรายละเอียด การขอใช้ไม้แล้วส่งกลับคณะกรรมการเพื่อพิจารณาในการประชุมประจำเดือนของหมู่บ้าน คณะกรรมการป่าแต่ละหมู่บ้านจะร่วมเป็นกรรมการป่าระดับตำบล ซึ่งจะมีการประชุมร่วมกันเป็นประจำทุก 6 เดือน เพื่อพูดคุยถึงความก้าวหน้าของงานและแผนการดำเนินงานในแต่ละช่วง กฎระเบียบเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากป่าของแต่ละหมู่บ้านจะมีหมวดหลักคล้ายๆ กัน กล่าวคือ มีหมวดที่เกี่ยวกับการขอใช้ไม้ ซึ่งจะไม่มีการตัดไม้เพื่อขายแต่เพื่อการใช้สอยในชุมชนเท่านั้น นอกจากนี้มีข้อกำหนดการตัดไม้ฟัน มีข้อกำหนดเกี่ยวกับไฟป่า การห้ามแผ้วถางพื้นที่ป่า ส่วนที่แตกต่างกัน คือจำนวนต้นไม้ที่อนุญาตให้ตัดได้ต่อครัวเรือนในแต่ละหมู่บ้านจะต่างกันบ้าง รวมทั้งค่าธรรมเนียม การใช้ไม้ซึ่งแต่ละหมู่บ้านกำหนดไว้เหมือนและต่างกันบ้าง เช่น หมู่ 2,3 กำหนดให้ผู้ขอใช้ไม้ต้องจ่ายค่าธรรมเนียม คนละ 100 บาท เข้ากองทุนป่าชุมชนและต้องจ่ายค่าตอบแทนให้คณะกรรมการ 2 คนที่ออกไปตรวจและทำเครื่องหมายบนต้นไม้อีกคนละ 50 บาท การฝ่าฝืนกฎระเบียบจะมีการปรับและนำเงินเข้ากองทุนป่าชุมชน

แผนกิจกรรมประจำปีของคณะกรรมการป่าระดับตำบล คือ การประชุมทุก 6 เดือน และสรุปงานประจำปี การทำแนวกันไฟ และการตรวจป่า โดยตั้งแต่ปีพ.ศ. 2551 ได้รับงบประมาณสนับสนุนหลักจาก อบต.แม่ท่า โดยอบต.แม่ท่า ระบุเป็นแผนกิจกรรมประจำปีของอบต. และขยายงานการจัดการป่าสู่การจัดการทรัพยากรในชุมชน โดยคณะกรรมการป่าได้จัดทำโครงการ

ปลูกไม้ใช้หนี้ให้สมาชิกมาขึ้นทะเบียนปลูกต้นไม้ในที่ดินของตนเองเป็นเวลา 3 ปี เมื่อครบกำหนดจะได้รับค่าตอบแทนให้ต้นไม้ที่รอดตายต้นละ 6.50 บาท เพื่อเป็นการรณรงค์ให้ชาวบ้านปลูกไม้ไว้ใช้สอย ลดการตัดไม้จากป่า นอกจากนี้ยังได้ร่วมกับอบต. สำรวจแนวเขตป่าและที่ดินทำกินเพื่อเข้าร่วมโครงการโหนดชุมชน และการออกหนังสือรับรองสิทธิชุมชน การจัดการที่ดิน เพื่อสร้างความมั่นคงในที่ดินให้กับชาวบ้าน อันจะมีส่วนช่วยลดการบุกรุกพื้นที่ป่า สร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนได้ต่อไป

4.3 รูปแบบการใช้ประโยชน์ทรัพยากรของคนในชุมชน

ชุมชนมีวิถีชีวิตที่ผูกพันกับทรัพยากรมาแต่อดีต ทั้งเก็บหาอาหาร สมุนไพร โดยเฉพาะการอาศัยน้ำจากป่าเพื่อทำการเกษตรและบริโภค ซึ่งชุมชนมีการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝายโดยจะมีแก้มเขื่อนเป็นหัวหน้าในการดูแลและจะมีกฎระเบียบการใช้ร่วมกันเมื่อสภาพป่าเสื่อมโทรมลงจากการทำสัมปทาน ปริมาณน้ำในลำห้วยสายสำคัญๆ ที่หล่อเลี้ยงไร่นาก็เริ่มเหือดแห้ง อันเป็นเหตุจูงใจให้ชุมชนต่อต้านการสัมปทานและเรียกร้องให้หยุดการตัดไม้บริเวณป่าต้นน้ำของชุมชน

รูปแบบการจัดการทรัพยากรของชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2536 เริ่มจากการจัดตั้งองค์กรด้านป่าชุมชน และสร้างระเบียบการดูแลจัดการและใช้ประโยชน์จากป่า โดยใช้สภาตำบลเป็นกลไกประสานงานหลัก มีตัว แทนระดับหมู่บ้าน บ้านละ 15 คน ขึ้นมาเป็นกรรมการระดับตำบล

ช่วงปี พ.ศ.2540-2541 ได้เกิดการกำหนดแนวเขตการจัดการที่ดินทั้งหมดให้ชัดเจนมากขึ้น โดยเป็นกระบวนการจัดทำแนวเขตที่คณะกรรมการป่าทั้งตำบลเข้ามามีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจ มีการแบ่งพื้นที่ป่าเป็นป่าเพื่อการอนุรักษ์ ป่าเพื่อใช้สอย เมื่อขอบเขตป่าชุมชนชัดเจนในแผนที่แล้ว จึงมีกระบวนการสร้างการยอมรับและข้อตกลงร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยาน ฯ เตรียมการจนเจ้าหน้าที่ให้การยอมรับในแนวเขตที่ชาว บ้านกำหนดและยืนยันจะปรับแนวเขตอุทยานอีกครั้งก่อนมีการประกาศจัดตั้งอุทยานแห่งชาติแม่ตะไคร้ ปัจจุบันชุมชนยังคงรูปแบบการจัดการน้ำในระบบเหมืองฝายเพื่อผันน้ำและแบ่งปันน้ำในพื้นที่เกษตร นอกจากนี้ทุกครัวเรือนยังใช้น้ำผ่านระบบประปาภูเขา มีโรงงานผลิตน้ำดื่มตั้งอยู่ที่หมู่ 4 บ้านห้วยทราย ชุมชนยังมีกฎเกณฑ์ร่วมกันในการใช้ทรัพยากร เช่น ไม้, หน่อไม้, ผักป่า แมลงและของป่า อื่นๆ

4.4 ผลจากการจัดการทรัพยากร

การจัดการป่าที่ผ่านมาของชุมชนตำบลแม่ทาทำให้น้ำซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการทำการเกษตร กลับมาอุดมสมบูรณ์ มีน้ำเพื่อการเกษตรเพียงพอ และมีน้ำใช้จากระบบประปาภูเขาที่หล่อเลี้ยงชุมชนทุกหมู่บ้าน การทำการเกษตรของชุมชนที่ได้มีการพัฒนาและปรับเปลี่ยนวิถี

เกษตรอินทรีย์นั้นนับเป็นการทำการเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและช่วยสร้างความยั่งยืนให้กับการจัดการทรัพยากรของชุมชน อีกทั้งการจัดการทรัพยากรที่ขยายงานจากการจัดการป่าสู่การจัดการที่ดิน ได้ช่วยรับรองสิทธิของชุมชนในที่ทำกินสร้างความมั่นคงในวิถีชีวิตทำให้คนในชุมชนให้ความร่วมมือและปฏิบัติตามกฎระเบียบร่วมกัน ทำให้องค์กรชุมชนมีความเข้มแข็ง

1. ผลเด่นชัดประการแรก คือ การฟื้นฟูของทรัพยากรป่าไม้และทรัพยากรน้ำที่เสื่อมโทรมลงในช่วงสัมปทาน จนปัจจุบันชุมชนสามารถเก็บหาและใช้ประโยชน์ทรัพยากรจากป่าได้อย่างต่อเนื่องทั้งเพื่อบริโภคและเป็นรายได้

2. เกิดกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชน จนมีรูปธรรมการจัดการป่าทั้งลุ่มน้ำร่วมกัน ซึ่งจะเป็นหลักประกันว่าทรัพยากรจะได้รับการปกป้องอย่างยั่งยืน

3. เกิดแกนนำที่มีความเข้าใจ มีศักยภาพในการประสานและเชื่อมโยงการเรียนรู้ภายในแกนนำหลายคนเข้าไปมีบทบาทในอบต. รวมทั้งมีบทบาทในการขับเคลื่อนทางนโยบายทั้งในระดับภาคและระดับประเทศ

4. ความเข้มแข็งขององค์กรและการกำหนดรูปแบบการจัดการที่ชัดเจนร่วมกันทั้งตำบล ทำให้ชุมชนได้รับการยอมรับจากหน่วยงานรัฐ และหน่วยงานต่างๆ

5. ตำบลแม่ทากลายเป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน องค์กรและสถาบันต่างๆ ในด้านการจัดการทรัพยากรดิน น้ำ ป่า อย่างต่อเนื่อง

ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาวัวด้วยการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทา

พ.ศ. 2550

อาศัยอำนาจตามมาตรา 16 แห่งพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542 และมาตรา 71 แห่งพระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ.2537 แก้ไขเพิ่มเติมถึง (ฉบับที่ 5) พ.ศ.2546 ประกอบกับแผนปฏิบัติการกำหนดขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2545 องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา จึงออกข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา โดยความเห็นชอบของสภาองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาดังต่อไปนี้

ข้อ 1 ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลนี้เรียกว่า “ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ว่าด้วยการจัดการป่าชุมชน ตำบลแม่ทา พ.ศ. 2550”

ข้อ 2 ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลนี้ ให้ใช้บังคับได้นับถัดจากวันประกาศ ณ ที่ทำการองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทาแล้ว 15 วัน

ข้อ 3 ในข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลนี้

“ป่าชุมชนตำบลแม่ทา” หมายถึง

(1) ป่าชุมชนบ้านทาม่อน เนื้อที่จำนวน 8,457 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับห้วยปากกล้วยจนถึงสันต้นม่วงคู้ ทิศใต้ติดต่อกับสันห้วยแล้ง ห้วยน้ำขุ่น และสันกลางห้วยป่าเต้า ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ห้วยแม่บอนบก และทิศตะวันตกติดต่อกับห้วยแม่ผาแหน และสันห้วยแม่ลาน

(2) ป่าชุมชนบ้านท่าข้าม - บ้านค้อกลาง เนื้อที่จำนวน 18,813 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับห้วยยาบ สันห้วยแล้ง และห้วยแม่ตะกร้า ทิศใต้ติดต่อกับสันเขาห้วยแม่เลาะ และห้วยแม่ค่อม ทิศตะวันออกติดต่อกับห้วยแม่เียง และห้วยแม่แจก และทิศตะวันตกติดต่อกับลำน้ำแม่ทา

(3) ป่าชุมชนบ้านห้วยทราย เนื้อที่จำนวน 5,000 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับห้วยน้ำขุ่น ทิศใต้ติดต่อกับห้วยปกกา ทิศตะวันออกติดต่อกับห้วยเมียง และห้วยฮ่อม และทิศตะวันตกติดต่อกับห้วยแม่ธิ

(4) ป่าชุมชนบ้านปานอด เนื้อที่จำนวน 10,601 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือติดต่อกับสันห้วยทราย และขุนห้วยน้ำขุ่น ทิศใต้ติดต่อกับห้วยปากกล้วย และห้วยแม่ตีบ ทิศตะวันออกติดต่อกับห้วยแม่เลาะและทิศตะวันตกติดต่อกับห้วยแม่ธิ

(5) ป่าชุมชนบ้านดอนชัย - บ้านใหม่ดอนชัย เนื้อที่จำนวน 9,862 ไร่ มีอาณาเขตทิศเหนือ ติดต่อกับสันกอม่วงจตสันเขาแม่ตีบ ทิศใต้ ติดต่อกับ ห้วยหก และห้วยแม่โง่งห่าง ทิศตะวันออกติดต่อกับสันเขา ทิศตะวันออกเฉียงเหนือ ติดสันเขาห้วยไม้จุ่น จดสันเขาแม่ชะแมว ทิศตะวันออกเฉียงใต้ ติดต่อกับห้วยหกติดสันเขาแม่ป่าช้า ทิศตะวันตก ติดต่อกับ สันเขาห้วยแม่ธิ และทิศตะวันตกเฉียงใต้ติดต่อกับ ลำห้วยจะค่าน จดสันเขาแม่โง่งห่างโดยชุมชนได้ร่วมกันจัดการอนุรักษ์ ดูแลรักษา และใช้ประโยชน์อย่างต่อเนื่องมาเป็นเวลา 12 ปี

ข้อ 4 ให้นายกองค้การบริหารส่วนตำบลแม่ทา และสภาองค์การบริหารส่วนตำบล มีหน้าที่รักษาการให้เป็นไปตามข้อบัญญัตินี้ และให้มีอำนาจออกระเบียบ ข้อบังคับ หรือคำสั่งเพื่อปฏิบัติให้เป็นไปตามข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลนี้

หมวด 1

บททั่วไป

ข้อ 5 ป่าชุมชนที่จัดตั้งขึ้นต้องเป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

- (1) เพื่อให้ชุมชนเกิดความตระหนักในการรักษาทรัพยากรป่าไม้ ดินและน้ำ
- (2) เพื่อส่งเสริม และรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของชุมชน และตำบล
- (3) เพื่อให้ชุมชนบริหารจัดการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ
อย่างเป็นธรรมและยั่งยืน

(4) เพื่อร่วมกันอนุรักษ์ ดูแลรักษาไว้ซึ่งทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำ

(5) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง และพัฒนาศักยภาพในการบริหารจัดการให้กับบุคคล กลุ่ม และองค์กรชุมชนในตำบล

ข้อ 6 ป่าชุมชนตำบลแม่ทาที่จัดตั้งขึ้นอยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา โดยให้คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล และคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ

หมวด 2

คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล

ข้อ 7 ให้มีคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลประกอบด้วยประธานและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่าสิบห้าคนแต่ไม่เกินยี่สิบห้าคน ซึ่งได้รับการคัดเลือกโดยคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านแต่ละชุมชน และได้รับการรับรองจากที่ประชุมของสมาชิกป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 8 คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) เป็นคณะกรรมการป่าชุมชนของหมู่บ้าน
- (2) มีอายุตั้งแต่สิบแปดปีบริบูรณ์ขึ้นไป
- (3) มีแนวคิดและจิตสำนึกในด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติแบบมีส่วนร่วม
- (4) มีประสบการณ์การทำงานการจัดการทรัพยากรป่าไม้ ดิน และน้ำไม่น้อยกว่าสองปี

ข้อ 9 คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลมีวาระการดำรงตำแหน่งสองปี และจะดำรงตำแหน่งได้ไม่เกินสองวาระติดต่อกัน

ข้อ 10 คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล พ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ครบวาระตามการดำรงตำแหน่ง
- (4) พ้นจากตำแหน่งคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน
- (5) ขาดการทำงานของเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลเกินสามครั้งติดต่อกันโดยไม่ได้แจ้งต่อคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล
- (6) คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ หรือ

กระทำผิดระเบียบของคณะกรรมการป่าชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลอย่างร้ายแรง

- (7) สภาพองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่งเพราะบกพร่องต่อหน้าที่ หรือกระทำผิดระเบียบของคณะกรรมการป่าชุมชนทั้งในระดับหมู่บ้านและระดับตำบลอย่างร้ายแรง

ข้อ 11 คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) สนับสนุนการดำเนินงานของคณะกรรมการป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน
- (2) ดำเนินการประสานแผนจัดการป่าชุมชนของแต่ละหมู่บ้าน
- (3) สนับสนุนงานของเครือข่ายป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน และเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล
- (4) ประสานจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชนให้แก่ระดับชุมชน และระดับตำบล
- (5) ติดตามการดำเนินงานบริหารจัดการป่าชุมชนของคณะกรรมการป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน

- (6) ประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เข้ามาสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนทั้งระดับหมู่บ้านและระดับตำบล
- (7) จัดทำรายงานการดำเนินงานด้านป่าชุมชนระดับตำบลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง เสนอต่อที่ประชุมสภาองค์การบริหารส่วนตำบล

หมวด 3

คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 12 ให้มีคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านประกอบด้วยประธานและกรรมการอื่นอีกจำนวนไม่น้อยกว่าสิบห้าคนแต่ไม่เกินยี่สิบคน ซึ่งมีการเสนอชื่อและได้รับการคัดเลือกจากมติที่ประชุมของสมาชิกป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 13 คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน ต้องมีคุณสมบัติ ดังต่อไปนี้

- (1) ต้องมีชื่ออยู่ในทะเบียนบ้านของหมู่บ้านไม่น้อยกว่าร้อยแปดสิบวัน
- (2) เป็นบุคคลมีความน่าเชื่อถือของคนในชุมชน มีคุณธรรม หรือมีความรู้ที่สมาชิกชุมชนยอมรับ
- (3) ไม่เป็นบุคคลทุพพลภาพ หรือ ต้องคดีอาญา

ข้อ 14 คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านมีวาระการดำรงตำแหน่งจำนวนคราวละสองปี

ข้อ 15 กรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านพ้นจากตำแหน่งเมื่อ

- (1) ตาย
- (2) ลาออก
- (3) ครบวาระตามการดำรงตำแหน่ง
- (4) ไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายจากคณะกรรมการป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร
- (5) ปฏิบัติหน้าที่ไม่เป็นไปตามวัตถุประสงค์การบริหารจัดการกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน
- (6) คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนกรรมการทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ หรือทำผิดระเบียบข้อบังคับการบริหารจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านอย่างร้ายแรง
- (7) สภาองค์การบริหารส่วนตำบลมีมติไม่น้อยกว่าสองในสามของจำนวนสมาชิกสภาทั้งหมดให้พ้นจากตำแหน่ง เพราะบกพร่องต่อหน้าที่ หรือทำผิดระเบียบข้อบังคับการบริหารจัดการป่าชุมชนของหมู่บ้านอย่างร้ายแรง

ข้อ 16 คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน มีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) บริหารจัดการ ดูแลรักษาทรัพยากรป่าไม้โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน
- (2) ประสานจัดทำแผนการจัดการ และกิจกรรมการจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้าน
- (3) จัดทำแนวเขตป่าชุมชน และแบ่งพื้นที่จัดการป่าชุมชนให้ชัดเจน
- (4) พิจารณากำหนดระเบียบการขอใช้ไม้ หรือการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอื่นในป่าชุมชน
- (5) สร้างจิตสำนึกให้แก่สมาชิกป่าชุมชนให้รู้จักคุณค่า รักษาหวงแหน และเข้ามาร่วมบริหารจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้าน
- (6) ประสานจัดทำและเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านป่าชุมชนให้แก่สมาชิกป่าชุมชนหมู่บ้าน
- (7) ประสานความร่วมมือกับบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้เข้ามาสนับสนุนการจัดการป่าชุมชนในหมู่บ้าน
- (8) จัดทำรายงานผลการดำเนินงานด้านป่าชุมชนหมู่บ้านเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน และที่ประชุมคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลอย่างน้อยปีละหนึ่งครั้ง
- (9) ปฏิบัติหน้าที่เป็นคณะกรรมการกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้านตามที่กำหนดไว้ในข้อ 20
- (10) บริหารจัดการกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้านให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ 19

หมวด 4

สิทธิและหน้าที่ของสมาชิกป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 17 สมาชิกป่าชุมชนมีสิทธิและหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) ร่วมกำหนดแนวเขตป่าชุมชน แนวเขตพื้นที่การใช้ประโยชน์ และพื้นที่จัดการอื่นในป่าชุมชน
- (2) ร่วมบริหารจัดการ การจัดทำแผนการจัดการ และกิจกรรมดูแลรักษาพื้นที่ป่าชุมชน
- (3) ร่วมจัดทำและปรับปรุงกฎระเบียบป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน
- (4) มีสิทธิขอใช้ไม้และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรอื่นในป่าชุมชนตามกฎหมายระเบียบของป่าชุมชน

- (5) มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้งและถอดถอนคณะกรรมการป่าชุมชนระดับหมู่บ้าน
- (6) ตรวจสอบและตรวจตราผู้ที่เข้ามากระทำผิดกฎระเบียบป่าชุมชนในพื้นที่หมู่บ้าน
- (7) ตรวจสอบการดำเนินงานด้านการบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทาของคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน และคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล

หมวด 5

กองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 18 ให้มีกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน ประกอบด้วยเงินและทรัพย์สินที่ได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากองค์การบริหารส่วนตำบล การระดมทุนสนับสนุนจากภายในชุมชนและภายนอกชุมชน การจัดเก็บเงินค่าปรับผู้กระทำผิดต่อกฎระเบียบป่าชุมชน การจัดเก็บเงินค่าสมาชิกป่าชุมชน หรือการรับเงินบริจาคเพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชน

ข้อ 19 วัตถุประสงค์ในการใช้เงินกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน

- (1) เพื่อการบริหารจัดการป่าชุมชนหมู่บ้านให้มีประสิทธิภาพ
- (2) เพื่อการสนับสนุนการดำเนินงานและบริหารจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทาของคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล
- (3) เพื่อเป็นค่าตอบแทนหรือจัดสวัสดิการให้แก่คณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน และสมาชิกป่าชุมชนหมู่บ้าน

ข้อ 20 ให้คณะกรรมการกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้านมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) กำหนดหลักเกณฑ์ เงื่อนไข ระเบียบและวิธีการดำเนินงานของการใช้เงินกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน
- (2) พิจารณาการใช้เงินกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน เพื่อใช้ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อ 19
- (3) ติดตาม รายงาน และประเมินผลการใช้จ่ายเงินกองทุนป่าชุมชนหมู่บ้าน อย่างน้อยปีละสองครั้งเสนอต่อที่ประชุมหมู่บ้าน

บทเฉพาะกาล

ข้อ 21 ให้กฎระเบียบป่าชุมชนหมู่บ้านที่ใช้มาก่อนข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ว่าด้วยการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทา พ.ศ. 2550 ฉบับนี้ประกาศใช้บังคับให้มีผลใช้บังคับต่อไปจนกว่าคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านจะมีการปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมต่อไป

ข้อ 22 ให้มีการเลือกคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้านให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาหกสิบวันภายหลังจากข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ว่าด้วยการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทานี้ประกาศใช้บังคับ

ข้อ 23 ให้มีการเลือกคณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบลให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาเก้าสิบวันภายหลังจากข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ว่าด้วยการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทานี้ประกาศใช้บังคับ

ข้อ 24 ให้องค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา กำหนดตำบลแม่ทา ผู้ใหญ่บ้าน 7 หมู่บ้านในตำบลแม่ทา คณะกรรมการเครือข่ายป่าชุมชนระดับตำบล และคณะกรรมการป่าชุมชนหมู่บ้าน ร่วมกันจัดทำและปรับปรุงแนวเขตป่าชุมชนตำบลแม่ทา ให้เสร็จสิ้นภายในระยะเวลาหนึ่งร้อยแปดสิบวันวันภายหลังจากข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบลแม่ทา ว่าด้วยการจัดการป่าชุมชนตำบลแม่ทานี้ประกาศใช้บังคับ

4.5 ความท้าทายและแนวทางในอนาคตของชุมชน

- ศึกษาและพัฒนาระบบข้อมูลให้ต่อเนื่องเพื่อนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจ และรณรงค์ ภายใน/ภายนอก รวมทั้งผลิตสื่อหลากหลายรูปแบบเพื่อเผยแพร่และรณรงค์
- เสริมคนทำงานและแกนนำในด้านการถ่ายทอดความรู้ให้ข้อมูลเพิ่มและเสริมความเข้าใจคณะกรรมการป่าในเรื่องบทบาทหน้าที่ เป็นต้น
- พัฒนาระบบสวัสดิการที่จะช่วยเสริมกำลังใจแก่คนทำงาน
- พัฒนาการยอมรับเรื่องสิทธิชุมชนกับการจัดการที่ดินในเขตป่า

5. แนวทางการจัดการองค์ความรู้ของชุมชน องค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น และผู้รู้/ปราชญ์

• เกษตรกรรมยั่งยืน

1. นายพัฒน์ อภัยมุล
2. นายสมศักดิ์ สิงห์ทองแท้

• การเลี้ยงผึ้งน้ำ

1. นายอนันต์ ดวงแก้วเวื่อน
2. นายแห้ว อะติละ

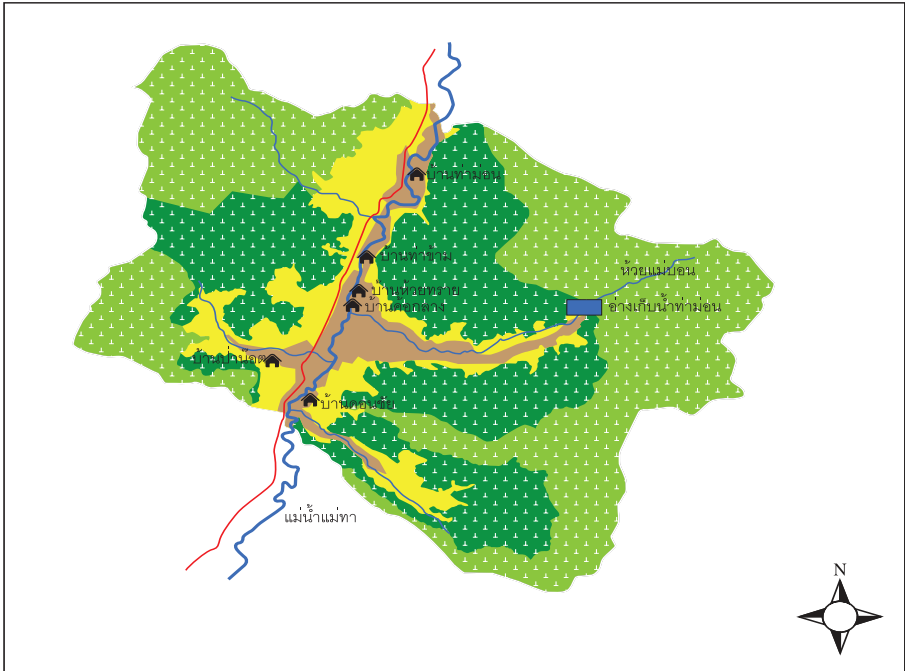
• การจัดการป่าชุมชน

1. นายสวัสดิ์ สุขจันทร์
2. นายอนันต์ ดวงแก้วเวื่อน
3. นายณรงค์เดช บุญมาอุป

ชุมชนตำบลแม่ทา

อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

แผนที่การใช้ประโยชน์ที่ดิน
ป่าชุมชนตำบลแม่ทา ต.แม่ทา อ.แม่ออน จ.เชียงใหม่

— แนวเขตจังหวัด	■ แหล่งน้ำ	🏠 หมู่บ้าน	■ พื้นที่เกษตรกรรม
- - - แนวเขตอำเภอ	— ทางน้ำสายหลัก	■ ที่อยู่อาศัย	■ พื้นที่ป่าไผ่สอง
- - - - แนวเขตตำบล	— ทางน้ำสายรอง	— ถนนสายหลัก	■ พื้นที่ป่าอนุรักษ์
- - - - - แนวเขตอุทยานแห่งชาติ		— ถนนสายรอง	

ศูนย์วนศาสตร์ชุมชนเพื่อคนกับป่า-ประเทศไทย

ตู้ปณ. 1111

ที่ทำการไปรษณีย์เกษตรศาสตร์

กรุงเทพ 10903

โทร +66 (0)2 940 5700

โทรสาร +66 (0)2 561 4880

Email: thailand@recoftc.org

www.recoftc.org

Printed on recycled paper.